

УДК 372.461

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-2-35>**Ольга КОВАЛЕНКО,***orcid.org/0000-0001-8039-4895**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті**Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди**(Харків, Україна) olga_kovalenko2002@ukr.net***Альона ЄМЕЦЬ,***orcid.org/0000-0003-3987-818X**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті**Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди**(Харків, Україна) alenaemec25@gmail.com***Олена МАКСИМОВА,***orcid.org/0009-0000-3557-7430**студентка II курсу магістратури факультету дошкільної освіти**Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди**(Харків, Україна) lenovo.com351@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено актуальній проблемі формування лексичної компетентності дошкільників, пошуку ефективних шляхів роботи над семантикою слова в процесі ознайомлення з фольклорними й авторськими творами на заняттях з художньої літератури в різних групах закладів дошкільної освіти.

У Державному стандарті дошкільної освіти розвиток мовлення визначається як один з основних освітніх напрямів. Його реалізація забезпечується завдяки впровадженню комплексного підходу до формування всіх складових мовленнєвої компетентності дитини на рівні фонетики, лексики, граматики, зв'язного мовлення. Центральне місце в цій системі належить оволодінню лексичним багатством, оскільки слово є основним елементом мови (складається зі звуків, має лексичне значення, вживається в різних граматичних формах). Словниковий запас є важливим показником мовленнєвого розвитку, передумовою набуття комунікативних умінь.

Засвоєння семантики слів відбувається на основі збагачення чуттєвого досвіду внаслідок ознайомлення з реальною дійсністю та природної здатності дитини до наслідування. Важливим джерелом поповнення, уточнення й активізації словника є художня література, що має супроводжувати дитину з перших днів її народження. Відповідно до чинних програм у закладах дошкільної освіти в усіх вікових групах передбачено проведення занять, побудованих на основі використання художньої літератури, обов'язковим компонентом яких є словникова робота, оскільки усвідомлення лексичного значення слова відіграє значну роль в розумінні смислу художнього твору, розкритті його задуму.

Однак, як свідчить здійснений нами аналіз конспектів занять, розміщених у мережі Інтернет, переважна більшість вихователів досить формально ставиться до проведення словникової роботи, обмежуючись простим переліком і тлумаченням незрозумілих дітям слів і виразів. Тому на сьогодні надзвичайно актуальною є проблема висвітлення продуктивних шляхів організації словникової роботи на заняттях з художньої літератури в закладах дошкільної освіти.

Метою цієї статті є розкриття методичних підходів до проведення словникової роботи під час опрацювання літературних творів на заняттях з художньої літератури в різних групах закладів дошкільної освіти.

У молодших групах словникова робота має передувати сприйманню художнього твору. Організуючи розгляд наочності, вихователь повинен стимулювати дітей до активного вживання лексики, що дозволить покращити рівень розуміння і відтворення змісту. У середній і старшій групах словникову роботу проводять до, під час і після читання художніх творів, залежно від тієї ролі, яку відіграє слово в розумінні смислу. Значна увага приділяється роботі над образними словами і виразами для забезпечення розвитку образного мислення і творчої уяви.

Отже, упродовж дошкільного віку можливості дітей щодо розуміння лексичного значення слів, ужитих у художніх творах, значно зростають. Засвоєння семантики відбувається на основі врахування вікових особливостей і йде шляхом постійного ускладнення: від виділення й активізації в мовленні дітей раннього віку нової лексики до усвідомлення й відтворення в уяві старших дошкільників художніх образів, створених автором.

Ключові слова: дошкільники, лексична компетентність, художня література, заняття, словникова робота.

Olha KOVALENKO,

orcid.org/0000-0001-8039-4895

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Teaching Philological Disciplines
in Preschool, Primary School and Special Education
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) olga_kovalenko2002@ukr.net*

Alona YEMETS,

orcid.org/0000-0003-3987-818X

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Teaching Philological Disciplines
in Preschool, Primary School and Special Education
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) alenaemec25@gmail.com*

Olena MAKSIMOVA,

orcid.org/0009-0000-3557-7430

*2nd year master's student at the Faculty of Preschool Education
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) lenovo.com351@gmail.com*

FEATURES OF VOCABULARY WORK ORGANIZATION AT FICTION READING CLASSES IN PRESCHOOL EDUCATION ESTABLISHMENTS

The article is dedicated to the topical issue of preschoolers' lexical competence formation, search for the effective ways of working on the word semantics in the process of familiarization with folklore and literary works during the fiction reading classes in different age groups of preschool education establishments.

The State Standard of Preschool Education defines the speech development as one of the main educational directions. Its implementation is ensured due to the application of the comprehensive approach to the formation of all components of the child's speech competence at the level of phonetics, vocabulary, grammar, and coherent speech. The central position appertains to mastering the lexical abundance, since the word is the main element of the language (consists of sounds, has a lexical meaning, is used in various grammatical forms). Vocabulary is a crucial indicator of the speech development, a prerequisite for acquiring communicative skills.

Word semantics is acquired on the basis of the sensory experience enrichment as a result of familiarization with reality and the child's natural ability to imitate. An important source of replenishment, clarification and activation of the vocabulary is fiction, which should accompany the children from the first days of their lives. In accordance with the current curriculums in preschool education establishments there should be provided classes based on the use of fiction for all age groups, the mandatory component of which is vocabulary work, since the awareness of the lexical meaning of a word plays a significant role in understanding the meaning of a literary work, revealing its purpose.

However, the conclusion drawn after analyzing lesson plans obtained from the Internet reveals that the majority of the preschool establishment educators have rather uncreative approach to the vocabulary work, which is simply restricted to enlisting and explaining unfamiliar words and phrases to the children. Therefore, the issue of highlighting productive ways of organizing vocabulary work in the fiction reading classes in preschool education establishments is extremely relevant nowadays.

The purpose of this article is to reveal methodological approaches to conducting vocabulary work during the processing of literary works in fiction reading classes in different age groups of preschool education establishments.

In younger age groups, vocabulary work should precede the perception of a literary work. While organizing the use of the visual aids, the educator should stimulate children to actively use vocabulary, which will improve the level of the content understanding and reproduction. In the middle and senior groups, vocabulary work is conducted before, during and after reading of the literary work, depending on the role played by the word in understanding the text content. Considerable attention is paid to work on figurative words and expressions to ensure the development of figurative thinking and creative imagination.

Therefore, during preschool age, children's ability to understand the lexical meaning of words used in literary works increases significantly. The semantics acquisition takes place on the basis of taking into account age characteristics and follows a path of constant complication: starting with the selection and activation of new vocabulary in the speech of young children to the awareness and reproduction in the imagination of older preschoolers of artistic images created by the author.

Key words: *preschoolers, lexical competence, fiction literary work, classes, vocabulary work.*

Постановка проблеми. Важливим завданням мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є формування в них лексичної компетентності. Це зумовлено роллю слова в лінгвістичній системі, де воно розглядається як основна одиниця мови, оскільки кодує реальну дійсність, тобто має лексичне значення, має певний звуковий склад і в поєднанні з іншими словами в мовленні вживається в різних граматичних формах. Тобто слово є основним елементом розгляду на фонетичному, лексичному, граматичному рівнях. Це той будівельний матеріал, який складає фундамент будь-якої мови. Тому наявний у дітей словниковий запас є важливим показником їхнього мовленнєвого розвитку, суттєвою передумовою набуття комунікативних умінь.

Аналіз досліджень. Проблема оволодіння дітьми лексичним багатством рідної мови досліджувалася багатьма науковцями. Сучасні вітчизняні дослідники зосереджують свою увагу на визначенні провідних шляхів збагачення, уточнення й активізації словника дошкільників, а саме: завдяки залученню до театралізованої (Н. Водолага, Л. Алексєнко-Лемовська) і творчої діяльності (О. Полевикова, О. Ковшар), використанню іграшки (О. Гноєвська), засобами художньої картини (О. Сас, О. Соцька), у процесі трудового виховання (Н. Савельєва), на заняттях з логіко-математичного розвитку (Т. Пагута, Л. Ілюк), у процесі використання гімнастики пробудження (О. Сахарова). Достатньо докладно в наукових працях розкрито вплив ігрової діяльності (А. Богуш, Л. Березовська, Н. Горбунова, В. Захарченко, К. Карасьова, Н. Луцан, В. Любашина, Н. Савінова) та українського фольклору і художньої літератури (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Кирста, О. Маланчук, Ю. Руденко та ін.) на формування і розвиток словника дітей.

У сучасній лінгводидактиці виокремлюють два важливі аспекти в організації словникової роботи. Перший передбачає встановлення у свідомості дитини взаємозв'язку між фактом дійсності та словом, що його позначає. Це забезпечується завдяки обстеженню предметів дійсності із залученням якомога більшої кількості аналізаторів і формуванням образів пам'яті, що фіксуються і виникають в уяві дитини за допомогою слова. Цей спосіб є провідним у збагаченні словникового запасу дітей і відіграє значну роль особливо на початкових стадіях оволодіння мовленням. Поступово, завдяки збагаченню життєвого досвіду, можливості дітей щодо розуміння смислу слова збільшуються. Унаслідок цього виділяється ще один аспект в організації словникової роботи,

пов'язаний із забезпеченням усвідомлення дітьми загальних, абстрактних понять, образних слів і виразів тощо. Тому, як зазначає А. Богуш, формування лексичної компетентності дошкільників передбачає реалізацію таких завдань: «а) збагачення словника дітей новою лексикою; б) активізація словника; в) уточнення значення окремих слів і словосполучень; г) заміна слів-діалектизмів, говірок словами літературної мови; д) розвиток образного мовлення: збагачення активного словника дітей образними виразами (з текстів художніх творів, казок), приказками, прислів'ями, скоромовками, загадками; епітетами; метафорами; ж) ознайомлення дітей із значеннями слова, вчити розуміти багатозначність, синонімічність та переносне значення слів; з) засвоєння узагальнюючих понять» (Богуш, 2002: 103).

Серед основних джерел і засобів розвитку словника дошкільників науковці виокремлюють спілкування дітей з дорослими і ровесниками, використання художніх творів, театралізовану діяльність, дидактичні ігри тощо. В основі оволодіння словом лежить природна здатність дитини до наслідування. Тому надзвичайно важливо, щоб малюки чули і відтворювали найкращі мовні зразки. Невичерпний потенціал для цього мають фольклорні та літературні твори, оскільки зацікавлюють дітей і стимулюють їх до сприймання і відтворення.

«Літературний твір дає готові мовні форми, словесні характеристики образу, визначення, якими оперує дитина. Систематичне слухання художніх творів сприяє збагаченню мовлення дітей новими словами, образними виразами, емоційною, поетичною лексикою... Література допомагає дітям висловити своє ставлення до твору, використовуючи порівняння, метафори, епітети та інші засоби образної виразності. У процесі організації роботи з книгою простежується взаємозв'язок між мовленнєвим та естетичним розвитком, мова засвоюється дитиною в її естетичній функції» (Коваленко, Вітченко, 2022: 180). Володіння мовними засобами виразності позитивно впливає на розвиток художнього сприймання літературних творів.

Якість сприймання тексту знаходиться в прямій залежності від розуміння мовних засобів, особливо значення слів. Усвідомлення лексичного значення слова відіграє значну роль у розумінні смислу художнього твору, розкритті задуму його автора. Тому словникова робота є важливим етапом на кожному занятті з художньої літератури в закладі дошкільної освіти.

Здійснений нами аналіз занять з художньої літератури, розміщених у мережі Інтернет, засвідчує,

що в переважній більшості наведених конспектів передбачений етап словникової роботи. Однак, як правило, вихователі у своїх розробках обмежуються лише переліком незрозумілих дітям слів і виразів та їх тлумаченням, методичні ж прийоми, за допомогою яких має здійснюватися ця робота, залишаються поза їхньою увагою. Це дає підстави говорити про те, що педагоги досить формально ставляться до організації та проведення словникової роботи. Пояснення в такий спосіб незрозумілих слів є малоефективним. Тому, на нашу думку, на сьогодні надзвичайно актуальною є проблема висвітлення продуктивних шляхів організації словникової роботи на заняттях з художньої літератури в закладах дошкільної освіти.

Мета статті – розкрити методичні підходи до проведення словникової роботи під час опрацювання літературних творів на заняттях з художньої літератури в різних групах закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Заняття з художньої літератури проводяться в усіх вікових групах закладів дошкільної освіти. Їх важливою складовою є словникова робота, роль і місце якої визначає вихователь відповідно до мети заняття з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей. Пояснення лексичного значення слів може відбуватися до читання, під час читання і після читання художніх творів. До читання увага дітей має бути зосереджена на усвідомленні семантики тих слів, без розуміння значення яких ускладнюється повноцінне сприймання художнього твору. Такі слова можна пояснити заздалегідь, наприклад, під час екскурсії, перегляду пізнавального фільму, розгляду ілюстрованої книжки тощо, або безпосередньо перед читанням у ході підготовчої роботи, увівши їх у бесіду або розповідь вихователя. Під час читання прозових творів можна швидко, не відволікаючи увагу дітей від змісту, пояснити лексичне значення окремих слів, що легко замінюються синонімами. Після читання варто звернутися до уточнення семантики тих слів, розуміння яких забезпечувалося контекстом, з тим, щоб ця лексика увійшла до активного вжитку.

Традиційно для пояснення лексичного значення слів використовуються такі прийоми:

- демонстрація реальних предметів або їх зображень на малюнку;
- тлумачення, що передбачає: а) розгорнутий опис (пояснення за допомогою зрозумілих слів), б) розчленування загального поняття на часткові (наприклад: citrusові – це лимони, апельсини, мандарини), в) підведення часткового поняття до загального (наприклад: юрок – це пташка),

г) добір синонімів, д) добір антонімів, е) пояснення етимології;

- уведення слова в контекст. З метою активізації засвоєних дітьми слів необхідно багаторазово повторити їх упродовж заняття.

Розглянемо особливості організації словникової роботи на заняттях з художньої літератури в різних вікових групах.

Працюючи з дітьми раннього і молодшого дошкільного віку (перша і друга молодші групи), слід враховувати, що рівень їхнього словникового запасу є досить обмеженим. У цей час діти активно пізнають оточуючий світ і засвоюють відповідну лексику, спираючись на свій чуттєвий досвід. Тому для занять з художньої літератури необхідно добирати добре ілюстровані книжки-картинки, доступні малюкам за змістом. Для забезпечення розуміння твору заняття слід починати з розгляду ілюстрацій, уміщених у книзі. Це дозволить покращити рівень сприймання завдяки активізації необхідного словника. Вихователь спочатку сам розповідає дітям про те, хто зображений на малюнках, а потім спонукає малюків до відповідей на запитання хто це? або що це? У такий спосіб відбувається, з одного боку, збагачення словникового запасу дітей, а з іншого – забезпечується краще розуміння твору.

Якщо вихователь знайомитиме дітей з твором, уміщеним у хрестоматії, важливо, готуючись до заняття, передбачити використання наочності. Наприклад: у другій молодшій групі заняття з розуміння напам'ять вірша Грицька Бойка «Козуля» варто розпочати з розгляду наочності з метою активізації лексики, використаної автором. Для більшого унаочнення наведемо фрагмент цього заняття.

I. Вступна частина.

1. Вступна бесіда (сюрпризний момент).

– Діти, подивіться, хто до нас сьогодні завітав у гості. (Демонстрація іграшкової кізочки). Так, це кізочка. Вона хоче з нами привітатися: – Ме-е-е. Привітаємося з нашою гостею кізоччиною мовою (хорове повторення звуконаслідувального слова «ме-е-е»).

– Діти, а як ще лагідно ми можемо назвати кізочку? (Кізонька, козуля). Повторіть за мною (хорове повторення слів *кізонька, козуля*).

2. Розгляд наочності. Словникова робота.

– Діти, подивіться, яка в нас кізочка? (Маленька, гарненька). Повторіть за мною (хорове повторення слів *маленька, гарненька*).

– А що любить наша кізонька робити? Вона ходить до річки чистої попити водички (вихователь імітує за допомогою іграшки відповідні рухи: показує, як кізочка іде до річки, як п'є водичку).

– Діти, чи сподобалася вам наша гостя? Послухайте про неї вірш. Його написав Грицько Бойко. І називається він «Козуля».

Така організація заняття дозволяє акцентувати увагу дітей на словах, які забезпечать повноцінне сприймання художнього твору і його легке відтворення під час розучування напам'ять.

У середній групі, готуючись до заняття з художньої літератури, вихователь має виділити слова і вирази, які необхідно пояснити дітям, чітко визначити місце лексичної роботи в структурі заняття, пам'ятаючи про те, що слова можна пояснити до, під час і після читання. Наведемо приклад організації такої роботи під час заняття з ознайомлення з українською народною казкою «Коза-дереза».

Мета заняття: ознайомити дітей з українською народною казкою «Коза-дереза»; розвивати увагу, уяву, образне мислення та діалогічне мовлення; збагачувати словник дітей; виховувати сміливість, товариські стосунки.

Словник: дереза (коза задерикувата), ярмарок, стояти на воротях у червоних чоботях, гребелька, крапелька, худоба, три копи, півбока луплена, ракеборак, клешні.

Обладнання: динамічна картинка із зображенням сільського подвір'я, зображення воза, домашніх тварин: волів, кози, корови; зображення персонажів казки «Коза-дереза»: дід, коза, старший син, менший син, баба, засць, ведмідь, вовк, лисиця, рак.

Хід заняття

I. Вступна бесіда

– Діти, сьогодні ми вирушимо з вами в подорож до села. На чому будемо подорожувати? (Відповіді дітей). А я пропоную вам поїхати на возі (демонстрування малюнка). На таких возах їздили в давнину. Запряжемо у воза волів і поїдемо. Гей! Гей! – поганяємо волів. А ось і село. Заїжджаємо на подвір'я. Кого ми тут бачимо? (Вихователь по черзі виставляє малюнки домашніх тварин і пропонує їх назвати).

– А зараз я про одну із цих тварин прочитаю загадку. А ви слухайте уважно, думайте і відгадуйте. Відповідати буде той, хто першим підніме руку.

Має дуже прудкі ніжки,
Наставляє грізно різки
На великого собаку,
Той сховався з переляку.
А дасте ви їй травиці,
Кухлик чистої водиці –
Молочком вас пригостить.
Хто вона? А ну скажіть!

– Це кізочка. А може, це корівка? У неї теж є різки, і вона теж дає молоко. А чим же кізочка відрізняється від корови? Послухайте ще раз загадку.

– У кізочки прудкі ніжки. Вона легко скаче, а корівка повільно йде. Ви бачили коли-небудь козу? Яка вона? (Розглядання малюнка). Гарна козуня, але б'юватися любить. Сьогодні я вам розповім казку про задерикувату козу. Задерикувата – це та, яка задирається, лякає, свариться. Її ще можна назвати коза-дереза. Сідайте зручно і слухайте українську народну казку «Коза-дереза».

II. Розповідання казки вихователем.

III. Емоційно-оцінювальна бесіда.

– Чи сподобалась казка? Хто вам сподобався найбільше? А хто не сподобався? Чому?

IV. Бесіда за змістом прочитаного з показом ілюстративного матеріалу. Словникова робота.

– Як починається казка?

– Куди поїхав дід? (На ярмарок).

Ярмарок – це місце, де щось продають і купують, базар.

– Кого дід послав пасти козу?

– Що зробив дід, щоб дізнатися, як паслася коза?

– Повторіть усі разом: «Став дід на воротях у червоних чоботях».

– Що питав дід у кози?

– Що коза на це відповіла?

– Повторіть усі разом: «Я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку – тільки й пила, тільки й їла!»

Гребелька (гребля) – це насип, який перегороджує річку для затримки води (показ малюнка).

Крапелька – крапля води.

– Чи правду говорила коза? То яка в нас коза? (Брехлива).

– Як ви вважаєте, яким голосом вона відповідала дідові? (Жалісливим, тоненьким голоском). *Зразок вихователя. Індивідуальне повторення дітьми слів кози.*

– Що після цього зробив дід? (Дід вигнав сина за те, що не вмів худобу пасти).

Худоба – це свійські тварини (корова, коза, кінь, вівця, свиня).

– Хто на другий день пас козу?

– Що відбулося ввечері цього дня? Що розповіла коза дідові? (Хорове повторення дітьми слів кози. (Вихователю слід ще раз звернути увагу дітей на інтонацію).

– Хто на третій день пас козу?

– Що відбулося ввечері цього дня? Що розповіла коза дідові? (Хорове повторення дітьми слів кози).

– Хто на четвертий день пас козу?

– Що відбулося ввечері цього дня? Що розповіла коза дідові? (Хорове повторення дітьми слів кози).

– Що зробив дід?

– Куди побігла коза? Де заховалася?

– Що запитав зайчик, коли повернувся до своєї хатки?

– Що відповіла коза? (Вихователь промовляє слова кози і звертає увагу дітей на особливості інтонації).

Півбока луплена – з обідраним боком.

За три копи куплена.

Копою в давнину називали 50 копійок. Тому три копи – це три монетки по 50 копійок.

– Послухайте ще раз слова кози і повторіть їх разом зі мною.

V. Фізкультхвилинка

Повторення слів кози у супроводі рухів.

– Я коза-дереза, За три копи куплена. Півбока луплена, Тупу-тупу ногами, Сколько тебе рогами, Ніжками затопчу, Хвостиком замету – Тут тобі й смерть.	<i>вказівні пальці приставити до голови. показ трьох пальців. поплескування себе по боці. тупотіння ногами. вказівні пальці приставити до голови. тупотіння ногами. рухи рукою – імітація рухів хвоста. руки в боки, тупнути однією ногою.</i>
---	--

VI. Бесіда за змістом прочитаного з показом ілюстративного матеріалу. Словникова робота.

– Злякався зайчик. Сидить під дубком та й плаче. Хто побачив зайчика і спробував допомогти йому? (Ведмідь)

– Якими словами налякала його коза-дереза? (Повторення пісеньки кози з рухами).

– Які ще звірі хотіли допомогти зайчикові, але злякалися кози? (Вовчик-братик, лисичка-сестричка).

– Хто не злякався кози? Яку пісеньку він їй заспівав?

– Чим ущипнув рак козу? (Демонстрування на малюнку клешні рака).

– Чим закінчилася казка?

VII. Малювання кози.

VIII. Підсумок заняття.

– Яку казку слухали? Кого намалювали?

– Який герой казки сподобався найбільше? Чому?

У старшій групі дітям для сприймання пропонуються складніші твори, спрямовані на розвиток їхнього образного мислення. Тому для забезпечення повноцінного відтворення в уяві дітей створених автором словесних образів необхідно передбачити попередню роботу, що дозволить активізувати в свідомості дошкільників відповідні картини. Наведемо приклад фрагменту такого заняття.

Ознайомлення з віршем Т.Г. Шевченка «Рече та стогне Дніпр широкий...» (уривок з поеми «Причинна»).

I. Вступна частина.

1. Вступна бесіда.

– Діти, пригадайте, як називається головна річка України? Так, це Дніпро.

– Ви коли-небудь бачили річку в час негоди? Уявіть, що ми опинилися біля Дніпра, коли ось-ось має початися злива. Ви відчуваєте порив сильного вітру? Він дме так, ніби розсердився на когось. Подивіться на небо. Як швидко насувається величезна чорна хмара. Відразу стає темно, немов увечері. А ось і блискавка, і гучний грім. На березі шумлять, гнуться дерева. На Дніпрі піднімаються хвилі, такі високі, неначе гори. А що це гоїдається на хвилях? Це човен. Він здається зовсім маленьким. На хвилях він то підіймається вгору, то опускається вниз. І здається, що він то виринає, то потопіє, але тримається на хвилях і пливе.

– Щоб краще уявити собі цю картину, пропонуємо переглянути відеозапис (відеозапис «Дніпро у негоду»).

– Що ви відчули, коли дивилися це відео? (Відповіді дітей). Діти, пригадайте, у який час доби була буря на річці: удень чи вночі? (Уночі). Які звуки ви почули? (Звуки хвиль). Як ви гадаєте, що ще ми можемо почути? (Як шумлять, риплять дерева). На берегах Дніпра можна побачити верби (показ малюнка), ясени (показ малюнка). А вночі ще можна почути, як десь недалеко в галях кричать сови, яких в Україні ще називають сичами. Вони немов розмовляють між собою. Послухайте, як вони кричать (вихователь вмикає аудіо запис).

– Діти, а зараз я пропоную вам послухати, яким побачив Дніпро у час негоди видатний український поет Тарас Григорович Шевченко. Заплющте очі, слухайте і уявляйте.

II. Основна частина.

1. Читання вірша вихователем.

2. Бесіда за змістом прочитаного.

– Діти, що ви побачили, коли слухали вірш?

– Як ви гадаєте, чому у вірші місяць названо блідим? (Небо хмарне, і місяць є ледве помітним). Чому місяць порівнюється з човном, як то виринає, то потопіє? (Тому що хмари на небі, ніби хвилі: вони швидко летять, і місяць, то з'являється на небі, то зникає).

– Послухайте вірш ще раз і скажіть, що ви змогли не лише побачити, а й почути.

3. Повторне читання вірша вихователем.

– Озвучте, як завивав сердитий вітер; як перекликалися сичі; як скрипів ясен.

– У вірші сказано, що «ще треті півні не співали, ніхто ніде не гомонів». Це означає, що негода

була вночі. Упродовж ночі півні співають кілька разів. Утретє вони співають перед світанком.

Після проведеної роботи над змістом вірша можна запропонувати дітям намалювати до нього ілюстрацію.

Організоване в такий спосіб цілеспрямоване педагогічне керівництво дозволяє забезпечити естетичне сприймання літературного твору і сприяє кращому усвідомленню старшими дошкільниками змісту і засобів художньої виразності. Словникова робота, спрямована на естетичне сприймання дітьми художнього твору, сприяє формуванню в них більш уважного ставлення до дійсності. Повноцінно сприймаючи прекрасне через поетичне, образне слово, діти не зможуть залишитися байдужими до краси навколишнього світу, у них поступово сформується вміння бачити у звичному щось незвичайне, з'явиться потреба порівнювати, добирати поетичні вирази для передачі словами побаченого, пережитого.

Висновки. Формування лексичної компетентності є одним із пріоритетних напрямів мовленнєвого розвитку дошкільників. Реалізація цього завдання в першу чергу забезпечується завдяки ознайомленню малюків з предметами оточуючої дійсності, назви яких закріплюються в слові. Засвоєння лексичного значення слів є важливою передумовою формування комунікативних навичок, оскільки лежить в основі повноцінного сприймання і розуміння співрозмовника.

Невичерпним джерелом збагачення, уточнення й активізації словникового запасу дошкільників є художня література, яка, супроводжуючи дитину з

перших років життя, відкриває й пояснює їй життя суспільства та природи, світ людських почуттів та взаємин, активізує й уточнює словник, сприяє розвитку образного мовлення, збагачує мовлення дітей емоційно-експресивною лексикою, розвиває мислення й уяву. Тому надзвичайно важливо на різних етапах дошкільного дитинства методично грамотно забезпечувати організацію словникової роботи під час проведення занять з художньої літератури.

У ранньому і молодшому віці доцільно планувати словникову роботу до читання чи розповідання художніх творів. Попередній розгляд реальних предметів або ілюстрацій, уміщених у книзі, дозволить збагатити досвід дітей завдяки фіксації в їхній пам'яті образів, пов'язаних з певними словами, що є важливою передумовою для розвитку образного мислення і творчої уяви в майбутньому.

У середній і старшій групах місце лексичної роботи в структурі заняття визначається роллю, яку відіграє слово для розуміння смислу прочитаного. Найбільш продуктивними прийомами словникової роботи є демонстрація реальних предметів або їх зображень на малюнку, тлумачення, введення слова в контекст.

У старшій групі під час ознайомлення дітей з художніми творами, багатими на образні слова і вирази, важливо спрямувати основну увагу на розвиток образного мислення дітей. Підготовка бесіди, у ході якої здійснюється лексична робота, сприяє відтворенню в уяві дітей яскравих образів, завдяки чому досягається більш високий рівень розуміння змісту художнього твору внаслідок забезпечення його повноцінного сприймання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. Дошкільна лінгводидактика. Запоріжжя: Просвіта, 2008. 230 с.
2. Ємець А., Коваленко О. Навчаємо дошкільників переказувати. Харків: Вид. група «Основа», 2018. 144 с.
3. Коваленко О., Вітченко В. Упровадження сучасних технологій мовленнєвого розвитку у процесі підготовки дітей до навчання у школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Випуск 40. Том 2.* Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 178-183.

REFERENCES

1. Bohush A. Doshkilna lnhvodydaktyka. [Preschool language didactics] Zaporizhzhia: Prosvita, 2008. 230. [in Ukrainian].
2. Yemets A., Kovalenko O. Navchaimo doshkilnykiv perekazuvaty.[Teaching preschoolers to retell] Kharkiv: Vyd. hrupa «Osnova» - Publishing Group «Osnova» 2018. 144. [in Ukrainian].
3. Kovalenko O., Vitchenko V. Uprovadzhennia suchasnykh tekhnolohii movlennievoho rozvytku u protsesi pidhotovky ditei do navchannia u shkoli. [Implementation of modern technology of speech and language development in the process of preparing children for studying at school] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: Mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Iss 40. Vol. 2. Vydavnychiy dim «Helvetyka»- Topical issues of the humanities: an intercollegiate collection of researchers working with young people with Drohobych workers at Ivan Franko University. Iss 40. Vol. 2. Publishing house «Helvetyka», 2021. 178-183. [in Ukrainian].